

Til Kunnskapsdepartementet

Oslo, 15. juni 2023

Innspill til profesjonsmeldinga

Redd Barna takker for muligheten til å gi innspill til profesjonsmeldinga. Vi er glade for at regjeringen lager en stortingsmelding om blant annet lærer-, helse- og sosialfagutdanningene, for å styrke kvaliteten i arbeidet til framtidige profesjonsutøvere, som skal arbeide med barn og unge.

Redd Barna arbeider nasjonalt og internasjonalt for oppfyllelse av barns rettigheter slik de er nedfelt i FNs konvensjon om barnets rettigheter (barnekonvensjonen). Redd Barnas Norgesprogram arbeider for styrking av barns rettigheter og overvåker og bekjemper brudd på barns rettigheter med særlig fokus på barn i sårbare livssituasjoner.

Som en del av Redd Barnas arbeid med å forebygge mobbing, digitale krenkelser og overgrep mot barn, samarbeider vi med lærerutdanninger og helse- og sosialfagutdanninger i hele landet. Vi tilbyr opplæring om barnekonvensjonen, elevmedvirkning og retten til godt klassemiljø, digitale krenkelser og vold og seksuelle overgrep mot barn. Videre har vi jevnlig samarbeid med studenter om masteroppgaver. Redd Barna har dessuten et flerårig prosjekt, [Helhetlig seksualitetsundervisning på timeplanen](#), i samarbeid med fire høgskoler, som går ut på å forankre arbeid med å gi framtidige lærerstudenter tilstrekkelig kompetanse til å kunne gjennomføre helhetlig seksualitetsundervisning i skolen.¹

Barnekonvensjonens forpliktelser

Som en barnerettighetsorganisasjon vil vi særlig understreke at lærer-, helse- og sosialfagutdanningene må få god opplæring i barnekonvensjonen. Alle profesjoner som berører barn, direkte og indirekte, bør få en grundig innføring i hva barnekonvensjonen innebærer av menneskerettslige forpliktelser i praksis. Profesjonsutdanningene bør sikre at studentene får både fagkunnskap og praktiske ferdigheter relatert til framtidig arbeid med å bidra til å innfri alle barns rett til gode levekår og rett til en trygg oppvekst. Dette vil vi utdype nærmere i avsnittet, tematiske innspill for å sikre kvalitet i tråd velferdsstatens krav.

Ønsker styrking av rammeplaner og nasjonale retningslinjer

Vi viser til grunnlagsdokumentet som peker på at det er ulikt syn på bruken av rammeplaner og nasjonale retningslinjer. Redd Barna mener at rammeplaner og nasjonale retningslinjer er et svært viktig verktøy for å sikre kvalitet og å sikre likt læringsutbytte, uavhengig av studiested. Redd Barna mener at rammeplanene bør brukes aktivt for å sikre at arbeid med barnekonvensjonen og andre menneskerettslige forpliktelser gis prioritet i utdanningene.

Redd Barna erfarer i dag at det er store forskjeller på lærerutdanningene i dag når det gjelder å kvalifisere framtidige studenter til å ha tilstrekkelig kompetanse til å gjennomføre seksualitetsundervisningen i tråd med læreplanens krav. Rapporten, [«Hvordan forventer de at man skal ta dette på strak arm, uten opplæring». Lærerstudenters perspektiver på seksualitetsundervisning](#) anbefaler vi å bruke rammeplanen som et virkemiddel for å sikre at alle lærerstudenter får tilstrekkelig opplæring i hvordan gi helhetlig

¹ Redd Barna prosjektet, Helhetlig seksualitetsundervisning på timeplanen, er et samarbeid med Høgskolen på Vestlandet, NTNU Trondheim, Høgskolen Innlandet Hamar og Universitetet i Agder. Prosjektet er finansiert av Helsedirektoratet.

seksualitetsundervisning i klasserommet. Vi anbefaler at begrepet, helhetlig seksualitetsundervisning, bør inn i rammeplanen, for å sikre at alle lærerutdanningene gir dette prioritet framover, ikke bare de fire høgskolene Redd Barna har et samarbeid med.

Behov for å styrke praksis og samarbeid med arbeidslivet

Redd Barna erfarer at lærerstudenter selv etterspør mer praksis i utdanningen. Studenter setter ord på at de ønsker bedre ferdigheter til å skape et godt klassemiljø, og hvordan tilrettelegge for medvirkning i praksis.

Studenter vi møter etterlyser mer opplæring og praktiske øvelser i hvordan gi alle god seksualitetsundervisning, og hvordan håndtere seksuell trakassering mellom elever eller mistanke om at et barn lever med vold eller overgrep. Vi erfarer at studenter får opplæring i sitt ansvar for å melde ifra, dersom de er bekymret for et barn. Studentene etterlyser imidlertid bedre opplæring i hvordan de skal håndtere mistanke om seksuelle overgrep i praksis. Dette kommer også fram i NKVTS -rapporten, [Takk for at du spør! En oppfølgingsstudie om kunnskap om vold og seksuelle overgrep mot barn blant blivende barnevernspedagoger, grunnskolelærere og førskolelærere.](#)

Tematiske innspill for å sikre kvalitet i tråd med velferdsstatens krav

Redd Barna vil særlig framheve tematiske områder som vi mener bør gis prioritet i arbeidet med profesjonsmeldinga, i lærer-, helse- og sosialfagutdanningene. Vi mener dette er nødvendig for å kunne innfri forventninger og krav knyttet til barnekonvensjonens forpliktelser knyttet til barns rett til gode levekår og god beskyttelse.

Retten til et trygt og godt barnehage- og skolemiljø

Alle elever har rett til et trygt og godt skolemiljø, og alle ansatte i skolen skal ha nulltoleranse mot og gripe inn og håndtere krenkelsers som mobbing, vold, trakassering og diskriminering jf. opplæringsloven Kapittel 9A. Alle ansatte i barnehager har tilsvarende aktivitetsplikt og skal forebygge krenkelsers, samt arbeide kontinuerlig for å fremme helsen, trivselen, leken og læringen til barna jf. barnehageloven Kapittel VIII.

Redd Barna mener at barnehagelærerstudenter må få mer opplæring om hvordan skape trygge og inkluderende barnehagemiljøer, der alle barn opplever at de har en betydningsfull plass i fellesskapet, og hvordan forebygge og håndtere krenkelsers som oppstår i barnehagen.

Redd Barna erfarer at lærerstudenter savner å få mer konkret opplæring under studiet i hva god klasseledelse er og hvordan man mer konkret kan jobbe med å skape et trygt og inkluderende klassemiljø, og forebygge og håndtere krenkelsers som mobbing, vold, trakassering og diskriminering. NOVA-rapporten [Skolers arbeid med elevenes psykososiale miljø – gode strategier, harde nøtter og blinde flekker](#), viser at tydelig klasseledelse og relasjonsbygging elev-lærer og elev-elev er avgjørende for å få til et godt og trygt læringsmiljø for elevene.

I tillegg til å få god kunnskap om klasseledelse, relasjonsbygging og hvordan skape trygge og inkluderende skolemiljøer, mener vi det er viktig at lærerstudentene får tilegnet seg ferdigheter til å kunne håndtere krevende læringssituasjoner og håndtere tilfeller der elever blir utsatt for krenkelsers som mobbing, vold, trakassering og diskriminering.

Den faglige og sosiale læringen i skolen henger tett sammen, og et trygt psykososialt skolemiljø er viktig for elevers faglige læring. Dette forutsetter et godt samarbeid med foreldregruppa og derfor er det viktig at lærerstudentene får kunnskap om viktigheten av god kommunikasjon og godt samarbeid mellom skole og

hjem. Et godt skole-hjem-samarbeid er viktig både for å jobbe med læringsmiljøet og for at skolen og foreldre lettere skal kunne fange opp og forebygge skadelig nettbruk. Derfor er dette også temaer som bør inkluderes i lærerutdanningene.

Barns rett til å medvirke

Alle barn har rett til å uttrykke sine synspunkter fritt og til å få disse vektlagt i tråd med alder og modenhet jf. FNs barnekonvensjon artikkel 12. Medvirkning er å utøve innflytelse i eget liv og i det samfunnet man lever i – fra man blir født og i økende grad og på flere områder etter hvert som man blir eldre. For mer informasjon om barn og ungdommers rett til medvirkning, se [Redd Barnas nettside om medvirkning](#) og les om de ni prinsippene for oppfyllelse av barns rett til medvirkning som er utarbeidet av FNs komité for barnets rettigheter.²

Barnehagelærere må igjennom utdannelsen få kompetanse på hvordan de skal ivareta barnas rett til medvirkning ved å legge til rette for og oppmuntre til at barna kan få gitt uttrykk for sitt syn på barnehagens daglige virksomhet, jf. barnehageloven § 1 og § 3. Alle barnehagebarna skal få erfare at de har innflytelse på det som skjer i barnehagen.

Redd Barna ønsker å framheve sammenhengen mellom elevenes mulighet til medvirkning i skolen og hvordan de faktisk opplever sin egen skolehverdag, både faglig og sosialt. Elever har rett til å si sin mening på alle områder som angår dem, dette inkluderer hvilken undervisningsform som de mener de har størst læringsutbytte av, regler og tiltak som igangsettes på skolen, i friminuttet o.l. Forskning fra [Nasjonalt senter for læringsmiljø og atferdsforskning](#) viser at elever på skoler som tilrettelegger for høy grad av elevmedvirkning, opplever at skolemiljøet blir mer forutsigbart, de opplever mer motivasjon til innsats og læring og de lærer å ta bedre vare på sine medelever – også når læreren ikke er til stede.

I et pågående prosjekt der Redd Barna nå innhenter gode strategier på hvordan få til elevmedvirkning i praksis, opplever lærere mangel på tid og mangel på verktøy på hvordan få til reell elevmedvirkning. Et godt grunnlag for elevmedvirkning i skolen, kan legges i utdanningsløpet til lærerstudentene, gjennom at de får god forståelse av hva elevmedvirkning er og hvordan de i praksisperiodene kan erfare hvordan elevmedvirkning kan gjennomsyre skolens praksis.

Redd Barna har i sitt arbeid fått tilbakemeldinger fra elever om at de savner tid til å reflektere over oppgaver og temaer som tas opp i klasserommet. Lærerstudenter må få kompetanse til å tilrettelegge for at elever skal lære å kommunisere, delta og ikke minst samhandle på prinsipper om demokratisk deltakelse, toleranse og sosial ansvarlighet, samt gi rom for kreativitet, innovasjon, kritisk tenkning og problemløsning.

Retten til en trygg oppvekst

Redd Barna vil særlig framheve at profesjonsmeldinga bør prioritere å gi barnehagelærer- og lærerutdanningen, helse- og sosialfagutdanningene opplæring om barnets rett til beskyttelse mot vold og seksuelle overgrep.

Alle barn har rett til å være trygge og beskyttet mot vold og overgrep i tråd med FNs barnekonvensjon. Det er statens plikt og ansvar å igangsette alle egnede lovmessige og økonomiske tiltak for å sikre barns rett til beskyttelse mot vold og overgrep. Tall fra [NKVTS](#) viser at 1 av 5 barn i Norge har opplevd vold hjemme minst en gang. 1 av 20 har opplevd seksuelle overgrep fra en voksen. I overkant av 1 av fem har opplevd en

eller flere krenkelser fra en jevnaldrende. Samtidig er det bare 1 av 5 av ungdom utsatt for vold og overgrep som forteller at de har vært i kontakt med hjelpeapparatet i forbindelse med erfaringer med vold og/eller overgrep.

[Riksrevisjonens undersøkelse](#) om myndighetenes innsats mot vold i nære relasjoner fra 2022 viser at lærere og barnehageansatte har for lite kunnskap om opplysningsplikten, avvergingsplikten og om avdekking av vold i nære relasjoner. [Redd Barnas egen spørreundersøkelse](#) blant lærere fra 2020 viser at lærerne opplever tydelige mangler i både opplæring og verktøy. 2 av 3 har fått ingen eller mangelfull opplæring i hva de skal gjøre om de er bekymret for at elever opplever vold, overgrep eller omsorgssvikt. Halvparten oppgir at de ikke får den veiledningen og det undervisningsopplegget de trenger for å undervise barn om vold og overgrep. Elever ønsker mer kunnskap og bedre seksualitetsundervisning i skolen. I [Sex og samfunns](#) undersøkelse fra 2022 rapporterte hele 7 av 10 elever at de ønsket seg mer seksualitetsundervisning i skolen, og halvparten av de spurte elevene syntes ikke kvaliteten på seksualitetsundervisningen i skolen var god nok.

Det viser at det er behov for at framtidige profesjonsutøvere får god opplæring om vold og overgrep, god rolleforståelse i sin profesjon, kompetanse om hvordan man skal følge opp, snakke med og hjelpe barn de er bekymret for, og hva de skal gjøre hvis de avdekker at barn har blitt utsatt for vold og overgrep. Vi viser til et nyoppstartet [forskningsprosjekt](#) som skal kartlegge hindringer og muligheter lærere og skoleansatte har til å ivareta skolens samfunnsoppdrag med å forebygge vold mot barn.

Ettersom god forebygging og håndtering av vold og seksuelle overgrep, krever innsats fra helse- og sosialfagene i tillegg til lærere, er det viktig at også alle helse- og sosialfag som berører barn, også får god opplæring om seksuell helse, seksuelle overgrep og vold. I alle profesjonsutdanningene er det avgjørende å legge til grunn en forståelse av forpliktelsene i barnekonvensjonen, med vekt på rolleforståelse i egen profesjon, samt fagkunnskap og praktiske ferdigheter i hvordan forebygge, avdekke og gi hjelp til barn.

Digitalisering – barns rett til deltakelse og beskyttelse på nettet

Redd Barna mener det er viktig at profesjonsutdanninger sikrer at alle studenter får oppdatert kunnskap om hvordan digitaliseringen påvirker barn og unges oppvekst, gir dem nye muligheter for informasjon og samfunnsdeltakelse, men også utfordrer barns rett til beskyttelse mot vold og seksuelle overgrep. Vi mener det er viktig å sikre at profesjonsutøvere får opplæring om hvordan tilrettelegge for at alle barn og unge kan bli digitalt inkludert i skolen og kan nyttiggjøre seg av offentlige tjenester. Redd Barna rapporten, [Har alle ungdom mulighet til å delta digitalt. Barrierer og løsninger](#), viser at ungdom kan møte mange barrierer for å delta digitalt, og at profesjonsutøvere har en viktig rolle med å tilrettelegge for unges mulighet for å nyttiggjøre seg av offentlige tjenester. Etter Redd Barnas oppfatning er det også viktig at framtidige profesjonsutøvere får fenomenkunnskap om digitale krenkelser og overgrep, og hvordan det kan forebygges og en forståelse for at de har ansvar for barns trygghet på digitale arenaer. Skolen og velferdstjenestene i har ikke god nok praksis i å forebygge og avdekke nettrelaterte risikoer og kriminalitet, viser vår rapport, [Vi ser bare toppen av isfjellet. Kommuners kriminalitetsforebyggende arbeid med barn og unges nettrisikoer](#). Dette er utfordringer som er viktige å adressere i et samfunn som stadig blir mer digitalisert.

Redd Barna viser for øvrig til FNs barnekomite sin [generelle kommentar nr 25 om barns rettigheter på nett](#), som inneholder viktige anbefalinger om hvordan profesjonsutøvere kan bedre ivareta barns rettigheter i et stadig mer digitalisert samfunn.

Barn og unge med fluktbakgrunn

Det siste året har det vært en kraftig økning i antall barn som har kommet på flukt til Norge. Det er særlig viktig at barnehagelærer- og lærerstudentene -, sosial- og helsefaglige utdanninger har traumekompetanse og får innsikt i hvordan krigs- og flukt opplevelser kan påvirke barn og unge, hvilke behov de har slik at tjenestene kan tilrettelegges etter det.

Skolen er ofte deres viktigste arena for sosial tilpasning, lære sosiale koder, og få seg venner og nettverk som er viktig videre i livet. Forskning bekrefter at skolen har stor betydning for barns velvære, psykososiale helse og fungering i samfunnet.

Lærere er betydningsfulle for elevene som har begrenset nettverk. Et prosjekt gjennomført av [NKVTS](#) viser at mange nyankomne elever er utsatt for stressbelastninger, og at rundt 46% har symptomer som tilsvarer PTSD og 11% har symptomer som tilsvarer angst. Mange har vært vitne til eller opplevd vold enten i hjemlandet eller under flukten og dette kan prege dem i lang tid etter ankomst til Norge.

NKVTS prosjektet har som mål å fremskaffe ny kunnskap om forebyggende, skolebaserte tiltak som kan fremme psykisk helse og psykososialt velvære og lette overgangen til en ny hverdag for unge med flyktning- og migrasjonsbakgrunn.

Nyankomne elever vi har snakket med trekker fram viktigheten av at læreren ser dem, har kunnskap om bakgrunnen deres og hvilke behov de har, og tilrettelegger undervisningen etter det. Flere av barna og ungdommene vi snakket med, uttrykte at ikke alle lærerne har forståelse for deres situasjon. Samtidig ble noen lærere som har tatt seg tid til å lytte til barna og sette seg inn i deres situasjon, trukket fram som veldig forståelsesfulle og hjelpsomme, og svært viktige i barnas opplevelse av trygghet på skolen, viser [en Redd Barna-rapport](#). For å kunne ivareta barna på en god måte er det avgjørende at lærere har mangfolds- og traumekompetanse slik at de kan møte elevene på en god måte og forstå reaksjonene de kan ha i klasserommet.

Retten til gode levekår – familiefattigdom

Vi mener alle profesjonsutdanningene bør prioritere kompetanse om retten til gode levekår, fordi dårlige levekår og familiefattigdom preger barn på mange måter og kan bidra til negative konsekvensene i skolen, fritidsarenaer og andre arenaer barn og unge deltar.

Ifølge tall fra [SSB](#) vokser 110 700 barn opp i en lavinntektsfamilie i dag. [Forskning](#) viser at dette har store konsekvenser for barnas mulighet til å lykkes på skolen, ha et sunt kosthold og god helse, et godt sted å bo og være med på fritidsaktiviteter. Det gjør det også vanskelig for foreldrene å være gode omsorgspersoner for barna sine. Barn fra fattige familier prøver å skjule at familien ikke har penger, og sier at det er flaut, trist og ensomt. De later som de ikke vil spille fotball eller gå i bursdag, da de vet at foreldrene ikke har råd. Mangel på penger kan føre til krancling hjemme, konsentrasjonsvansker på skolen, mobbing, eller lite mat. Barn forteller at de har mindre tro på framtiden.

Barnefamilier rammes særlig hardt av økende leviekostnader den siste tiden. I en undersøkelse gjennomført at Redd Barna svarer nesten en tredjedel av barnefamiliene at de må kutte ned på matinnkjøpet sitt og 58 prosent oppgir at de i stor, eller svært stor grad er rammet av høstens dyrtid. Redd Barna er bekymret for at andelen barnefamilier som søker hjelp fra offentlige vil øke, noe som forsterker behovet for å at ansatte har kunnskap om tematikken slik at det kan foretas gode individuelle barns beste vurderinger, både i det kommunale og statlige NAV.

Barnekonvensjonens artikkel 27 gir alle barn og unge rett til tilfredsstillende levekår, slik at de kan utvikle seg og ha en meningsfull hverdag. Myndighetene skal legge til rette for at foreldre kan være gode omsorgspersoner for barna sine, men vi ser i dag at lite penger i familien er en risiko for at barn ikke får oppfylt sine rettigheter. For å bryte sirkelen er det viktig å sikre at voksne som møter barn og unge, enten direkte eller indirekte, gjennom sitt yrke, som barnevernet, lærer- og barnehager, og sosialtjenestene, må få kunnskap om barns oppvekst og levekår; i særdeleshet fattigdom og konsekvenser dette medfører for barna og for familiene. Disse studentene vil i sin fremtidige yrkesutøvelse møte denne gruppen barn, og for å kunne iverksette gode tiltak og støtte bør de være kompetente til å skille mellom inntekstfattigdom og andre typer sosial ekskludering/problemer. Det er viktig at det i utdanningen er et fokus på tverrfaglig samarbeid med andre relevante instanser og deres tiltak, der barnets beste er i fokus.

Redd Barna arbeider med nevnte fagområder og stiller seg gjerne til rådighet for å utdype våre innspill nærmere.

Med vennlig hilsen

Redd Barna

Thale Skybak

Seksjonsleder

Kaja Hegg

Rådgiver